

розвивати у студента усвідомлення, що він є носієм певних цінностей а також значущою особистістю.

Випускники ЗВО поповнюють українську еліту, тому інституції українського суспільства повинні турбуватися про постійне вдосконалення системи освіти та виховання.

Нашій державі зараз бракує професійної та патріотичної еліти, що формує політичну владу. Тому, необхідно зосереджувати студентство на патріотичне виховання. Адже, патріотизм це не лише любов до нації, це і необхідність боротьби за політичну, культурну і економічну свободу. Викладачі повинні виховувати патріота-борця, патріота-будівельника незалежної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янова Н. Сучасне суспільство у контексті формування національної еліти України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Українознавство. Вип. 14. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. С. 30-32.
2. Троїцька Т. Антропологічні засади соціалізації студентської молоді в полікультурному суспільстві: проблеми, колізії, рецепції. Полікультурність, діалог і злагода: українські реалії. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (22-23 травня 2008 р.) Мелітополь ТОВ "Видавничий будинок ММД", 2008. 304с. С.68-70.

Ярослав Дикий

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD) зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – Анатолій Фурман,
доктор психологічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет*

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДЕТАЛІ У ДОСЛІДЖЕННІ СТРЕСОВИХ ПОДІЙ

Психосоціальні аспекти життєдіяльності особистості в умовах суспільної невизначеності є важливою для дослідження темою, адже відсутність звичного і прогнозованого перебігу життя та велика кількість емоційно-забарвленої інформації, що дуже швидко поширюється за сучасних умов є стресогенними факторами, які можуть зумовити низку як психічних проблем, так і фізіологічних розладів, а саме спричинити дезадаптацію, підвищену тривожність, депресивні стани, серцево-судинні захворювання, хвороби шлунково-кишкового тракту та ін. Перелічені проблеми неодноразово ставали предметом досліджень таких видатних вітчизняних та закордонних науковців: Г. Сельє, У. Кеннон, Р. Сапольські, Л. Наугольник, М. Ковалів, та ін. Здебільшого вони звертають увагу на окремі стресогенні чинники як одиниці чи елементи психологічного аналізу, проте не надають належного значення проблемі психологічних деталей та психологічному деталюванню як процедурі виокремлення важливих ковітальних мікроподій.

Досліджуючи відмінності реакцій тварин та людей на стресові ситуації, Г. Сельє і Р. Сапольські наголошують на тому, що характерною рисою людини є те, що вона реагує не лише на наявну подію, але й на майбутню чи вірогідну, в такий спосіб задіюючи всі механізми захисту, що надлишково виснажує її організм [6; 7]. Подібного висновку дійшла вітчизняна науковиця Л. Б. Наугольник, звертаючи увагу на те, що навіть сильний, проте короткотривалий стрес спричиняє значно менше шкоди імунній системі, аніж слабкий, але тривалий, який переростає в дистрес [2, 117]. Важливою для нашого дослідження є ще одна думка цієї дослідниці, яка стверджує, що істотними чинниками реагування на стрес можуть бути вміння аналізувати власний психоемоційний стан та вплив зовнішнього середовища, а також минулий досвід і прогноз майбутнього. Наділена розвиненим аналітичним мисленням людина, оцінивши факти суспільного повсякдення висновує, що ситуація потенційно загрозлива, то переживає стрес лише від усвідомлення каузальних зв'язків [2, 127-128]. Така характеристика специфіки власне людського реагування є засадничою і потребує підбору коректного і адекватного психологічного інструментарію тлумачення, який би найповніше розкривав роль і вплив стресових життєвих подій на сьогодення і майбутнє, з урахуванням попереднього ковітального досвіду особистості крізь призму психологічної деталі в ситуаційній локальності. Вважаємо, що таким інструментом є обґрунтований А. В. Фурманом та С. К. Шандруком концепт «соціема», який сутнісно охоплює минуле і майбутнє з позиції теперішнього [4, 66].

В результаті багаторічних наукових розвідок присвячених вивченню стресу за нормальних і екстримальних умов, українські вчені Стасюк В. В. та Українець В. М., дійшли висновку про єдність психологічних і фізіологічних змін в організмі людини внаслідок впливу стресу, водночас уможливили розгляд відмінностей у механізмах спричинення. Вони наголошують, що на відміну від фізіологічного стресу який є наслідком фізичного впливу на людину, психоемоційний стрес є значно складнішим, оскільки в такому випадку вплив комплексної стресової ситуації опосередковується складними психічними процесами [3, 130]. Ця думка вкотре підкреслює значущість добору правильних засобів і інструментів психологічної деконструкції конкретної стресогенної життєвої події, задля виявлення найтонших нюансів її перебігу та усвідомлення потенційних наслідків.

Психологічна деталь має визначальне значення для глибшого розуміння цієї проблематики, адже саме вона є інтегральною одиницею фахового розгляду й подрібнення психічних явищ, що виникають внаслідок стресових подій та ситуацій. Для здійснення компетентного психологічного аналізу запропоновано авторську мислесхему за принципом четвірності, що розкриває структуру психічних процесів, станів та властивостей, а також виокремлено та описано монозмістові поняттєві інваріанти аналізу психічних явищ до яких відносимо: подробицю, одиницю, елемент та деталь. **Подробиця** – окремий факт, який унеможливорює формування повновагомного наукового уявлення про психічне явище. **Одиниця** – неподільна психічна складова, що має внутрішню організованість та зберігає логічну єдність з цілим. **Елемент** – як однорідний, подільний сегмент, що охоплює лише один аспект стану, процесу чи

властивостей психіки. **Деталь** – мікроподія з властивими їй, ситуаційно-обмеженими, психічними процесами, станами, властивостями і тенденціями.

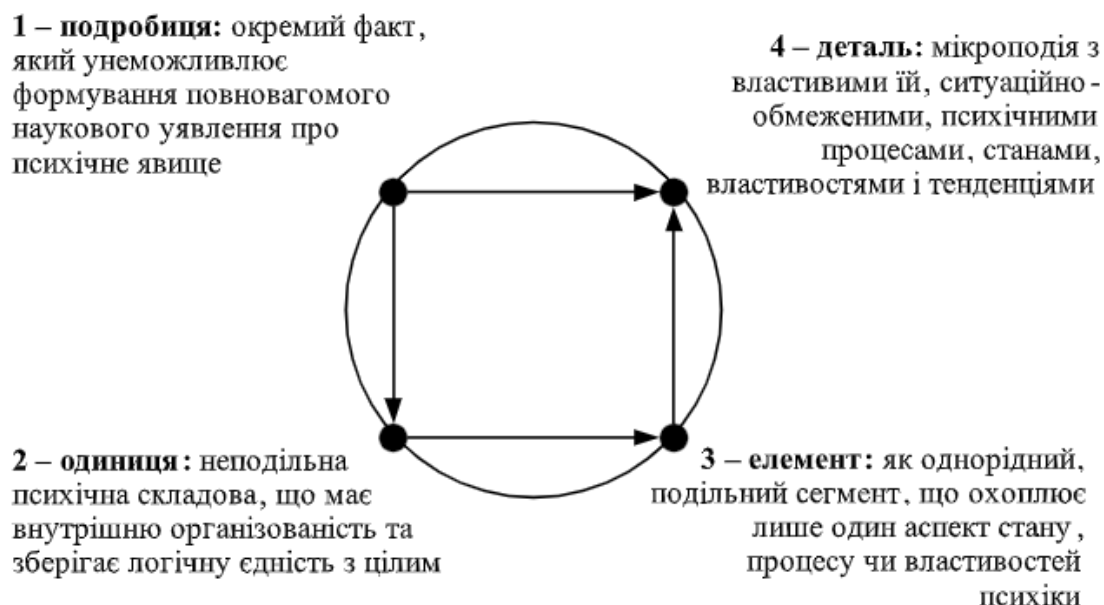

Рис. 1. Монозмістові поняттєві інваріанти психологічного аналізу психічних явищ.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що внутрішнє наповнення конкретної стресогенної життєвої події за сучасних умов потребує ретельного аналізу та пошуку психологічних деталей за допомогою психосоціального деталювання та встановлення її соціємної організованості [1, 83]. Стрессова подія має складну внутрішню будову, адже вона містить в собі як психодуховний матеріал конкретної людини, так і взаємодію із найближчим соціальним оточенням та охоплює несвідомі й ледь усвідомленні рушійні сили, що обумовлюють її активність [5, 146]. Виокремлення монозмістових поняттєвих інваріантів психологічного аналізу, а саме: подробиці, одиниці, елемента та деталі, уможливають логічне структурування і психологічне деталювання окремої стресової події, виокремлюючи значущі складники формування стресогенних чинників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дикий Я. О. Психосоціальне деталювання як методологічна процедура. *Психологія і суспільство*. 2023. №2. С. 75-83. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2023.02.075>
2. Наугольник Л. Б. Психологія стресу. Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 324 с.
3. Стасюк В. В., Українець В. М. Історико-психологічний аналіз феномену стресу. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-71-1-126-133>
4. Фурман А.В., Шандрук С.К. Соціема як евристичний концепт загальної соціологічної теорії. *Психологія і суспільство*. 2013. №1. С.57-74.

5. Фурман О.Є., Фурман А.А., Дикий Я.О. Вчинок і подія як соціємна організованість життєвого шляху особистості. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 143-168. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.143>
6. Hans Selye. (1974) Stress without distress. New York.
7. Robert M. Sapolsky. (2017). *Behave: The Biology of Humans at Our Best and Worst*. New York.

Андрій Лазарук

*здобувач третього рівня вищої освіти (PhD) зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет*

Науковий керівник – Анатолій Фурман

*доктор психологічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет*

САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВЧИНКОВО-ЦИКЛІЧНИЙ ВИМІР

Війна є одним із найстрашніших випробувань, які можуть випасти на долю людини. Вона зачіпає усе – від буденного життя до найглибших психологічних переживань. В умовах війни, коли життя стає нестабільним і непередбачуваним, процес самовизначення набуває особливого значення, спонукаючи особу до самовизначення в системі нових цінностей та пріоритетів. Самовизначення в умовах війни пов'язане не лише із процесом адаптації до нових умов, але й із віднаходженням свого місця в теперішньому і пошуком перспектив на майбутнє. Багато людей під впливом війни стають активними учасниками соціальних змін, політичного життя, прагнуть зробити свій внесок у відновлення країни. Відтак самовизначення в умовах війни може стати поштовхом до особистісного зростання, розвитку нових навичок, відкриття нових можливостей.

Аналіз наукової літератури показує, що різні аспекти самовизначення людини в умовах війни у вчинково-циклічному вимірі поставали предметом психологічного аналізу. Так, проблему самовизначення людини досліджували І. Карівець [1], О. Коропатов [3], О. Морщакова [4] та ін. Соціально-психологічні умови самовизначення людини в умовах війни розглядали С. Дембіцький [6], О. Злобіна [6], І. Карівець [1], А. Коваленко [2], Н. Костенко [6] та ін. Зокрема, дослідники розкрили сутність, охарактеризували види й форми самовизначення, його взаємозв'язки із самоактуалізацією і самоздійсненням, а також динаміку розвитку в онтогенезі, показали деякі його прояви в умовах війни. Проте у психологічному осмисленні самовизначення в умовах війни доцільно застосувати циклічно-вчинковий підхід А. В. Фурмана [7], який дає змогу обґрунтувати цей феномен як самостійний, усвідомлений, іманентний та вартісно зумовлений вибір людиною свого життєвого шляху й реалізації власних сенсожиттєвих вартостей.

В сучасних умовах важливою особистісною проблемою постає самовизначення – процес, за допомогою якого людина визначає свої унікальні характеристики, цінності, переконання і життєві цілі. Це поняття включає елементи самоусвідомлення (розуміння власних емоцій, мотивів, потреб і